

Meemit ja fasismin estetiikka

Visuaalinen retorinen analyysi Pohjoismaisen Vastarintaliikkeen viestinnästä Suomessa

Eemeli Hakoköngäs, Otto Halmesvaara, Jari Martikainen ja Inari Sakki

Tässä artikkelissa tarkastelemme fasistista estetiikkaa osana Pohjoismaisen Vastarintaliikkeen Suomen osaston retoriikkaa. Keskitymme tarkastelemaan internetmeemejä Pohjoismaisen Vastarintaliikkeen viestinnässä uutena ja myös liikkeen sisällä mielipiteitä jakaneena suostuttelun välineenä. Retoriikan näkökulmasta pureudumme fasismin estetiikan historialliseen jatkuvuuteen, muutoksiin ja tavoitteisiin. Millaiset sisällöt, muodot ja tavoitteet kuvaavat Pohjoismaisen Vastarintaliikkeen Suomen osaston levittämiä meemejä?

Pohjoismainen Vastarintaliike (myöh. PVL) on nimensä mukaisesti Ruotsissa, Suomessa, Norjassa ja Tanskassa toimiva järjestö. Järjestön juuret ovat Ruotsissa vuonna 1997 perustetun Svenska Motståndsrörelsen toiminnassa. Liike levisi Ruotsista muihin Pohjoismaihin

2000-luvun aikana. Suomen osasto perustettiin vuonna 2008 ja se kasvoi toiseksi suurimmaksi osastoksi Ruotsin jälkeen. Liikkeellä oli Suomessa aktivistiryhmiä ainakin kahdeksalla paikkakunnalla. Sittemmin eri maiden itsenäiset osastot yhdistivät toimintansa Pohjois-

maisen Vastarintaliikkeen (Nordiska Motståndsrörelsen) -nimen alle. (Bjørge & Ravndal 2020; Ravndal 2020.)

Poliittisen historian tutkija Daniel Sallamaan (2018, 5) mukaan 2010-luvun jälkipuoliskolla Syyrian sisällissotaa seurannut niin sanottu pakolaiskriisi

Euroopassa ja sen synnyttämät pelot kansalaisissa tarjosivat ääriyhdistyksille tilaisuuden hankkia runsaasti näkyvyyttä maahanmuuttovastaisen propagandan avulla. Liikkeillä oli valmiuksia myös muuhun kuin pelkkään retoriikkaan: ääriliikkeitä tutkivien Tore Bjørgon ja Jacob Aasland Ravndalin (2020) mukaan PVL:n Ruotsin osaston kohdalla lähinnä pyrkimys uusien kannattajien värväämiseen ja pelko kannatuksen menettämisestä saivat sen pidättäytymään äärimmäisistä väkivallanteoista, kuten terrori-iskuista.

PVL:n Suomen osasto sai 2010-luvulla runsaasti julkisuutta erilaisten väkivallantekojen, kuten Pride-kulkueeseen tehdyn iskun (2010), Jyväskylässä tapahtuneen puukotuksen (2013) ja Helsingin asema-aukiolla tapahtuneen pahoinpitelyn (2016) seurauksena. Liikkeen väkivaltainen toiminta oli Suomen oloissa poikkeuksellista ja Poliisihallitus vaati liikkeen lakkauttamista. Pirkanmaan käräjäoikeus tuomitsikin liikkeen lakkautettavaksi vuonna 2017, Turun hovioikeus piti käräjäoikeuden tuomion voimassa 2018 ja Korkein oikeus vahvisti lakkauttamistuomion vuonna 2020.

Hovioikeuden mukaan PVL:n tavoitteina olivat ”kansallissosialismi, sananvapauden rajoittaminen ja edustuksellisen demokratian muuttaminen siten, että yhdistys ja sen edustajat olisivat

vallassa”. Yhdistyksen tavoitteiden todettiin olevan perustuslain ja rikoslain kannalta kansanvaltaisen yhteiskunnan perusteiden ja niiden tausta-arvojen vastaisia. Järjestön katsottiin myös hyväksyvän väkivallan käytön tavoitteidensa edistämiseksi, minkä osoituksena pidettiin sen verkkosivuillaan julkaisemaa materiaalia. (Korkein oikeus 2020; myös Kotonen 2021; Sallamaa 2018, 41.) Oikeuden antama järjestön lakkauttamispäätös oli Suomen lähihistoriassa harvinaisen.

PVL on hyödyntänyt ideologisen sanomansa levittämisessä ääriliikkeiden perinteisiä keinoja, kuten katuaktivismia, tarrojen ja lehtisten jakamista sekä lippuvartioita (Ravndal 2020). Erityisesti lippuvartioiden, joissa liikkeen jäsenet esiintyvät julkisilla paikoilla muodostelmassa yhtenäisesti pukeutuneina liikkeen tunnusten kanssa, noudattavat historialliseen fasistiseen estetiikkaan sisältyvää militarismia, arvokkuuden ja mahtipontisen joukkovoiman ihannoitua (esim. Mosse 1999; Young 2010). Toisaalta PVL on pyrkinyt hyödyntämään myös internetin tarjoamia uusia mahdollisuuksia propagandan levittämisessä ja jäsenten välisen yhteyden ylläpitämisessä (Askanius & Keller 2021).

PVL:n Ruotsin osasto julkaisi toukokuussa 2017 verkkosivuillaan artik-

kelin, jossa se esitteli internetmeemien käyttömahdollisuuksia liikkeen kannalta. Artikkelin viittaa siihen, että meemien kaltaisen ”hölynpölyn” levittämisen arveltiin synnyttävän liikkeen sisällä vastustusta (”varför Nordfront ska ’ägna sig åt sådant här trams”). Meemeihin sisältyvän huumorin ja ironian perusteltiin kuitenkin olevan voimakkaita aseita ”tavallisten ihmisten” (”vanligt folk”) henkisten estojen murtamisessa ja houkuttelemisessa omaksumaan liikkeen ideologia: ”Kun ihminen on nauranut ’holokaustivitsille’, ensimmäinen esto on murrettu” (”Har en person skrattat åt ett ’förintelse’-skämt är första barriären bruten”). (Nordfront 2017.) Mediatutkijoiden Tina Askaniuksen ja Nadine Kellerin (2021) mukaan ääriliikkeen käytössä internetmeemit toimivatkin keinona kokeilla ja laajentaa hyväksytyyn puheen rajoja, ja totuttaa etenkin nuori yleisö yhä väkivaltaisempiin ja äärimmäisiin sisältöihin.

PVL:n Suomen osaston strategista kommunikaatiota sotatieteiden alan opinnäytetyössään tutkinut Jukka Paulamäki (2020) on tulkinut liikkeen viestinnän keskeiseksi tavoitteeksi uskottavuuden saavuttamisen ja vahvistamisen. Sallamaan (2018, 46–49) mukaan PVL:n Suomen osasto toimi internetissä useilla eri video-, yhteisö- ja keskustelualustoilla. Omilla verkkosivuil-

laan järjestö julkaisi monenlaista aatteellista materiaalia, kuten uutisia ja raportteja toiminnastaan. Vuonna 2018 Suomen osasto ryhtyi julkaisemaan verkkosivuillaan myös meemejä. Mallina julkaisuille toimi Ruotsin osaston ”Vec-kans meme” -propaganda, jonka tuloksena Ruotsin osasto julkaisi 49 viikon aikana (2017–2018) yli 600 meemiä (Askanius & Keller 2021).

PVL:n Ruotsin osaston (Askanius & Keller 2021) ja samaan aikaan vaikuttaneiden muiden pohjoismaisten ääriliikkeiden, kuten Soldiers of Odin ja Suomi Ensin (Hakoköngäs, Halmesvaara & Sakki 2020; Merrill 2020), retoriikassa viestinnässä internetmeemeillä oli tärkeä asema. Myös Askanius ja Keller (2021) ovat korostaneet meemien merkitystä fasisistien liikkeiden vaikuttamispyrkimyksissä. He katsovat suosittujen meemien jakamisen johtaneen uusnatsismin ”meemiytymiseen”, joka tuottaa liikkeelle näkyvyyttä ja potentiaalisesti myös houkuttelee uusia kannattajia. PVL:n Suomen osaston meemejä – niiden sisältöä, muotoa ja tavoitteita – ei ole aikaisemmin tutkittu. Tässä tutkimuksessa täytämme tämän puutteen.

Tutkimuksen aineisto muodostuu PVL:n Suomen osaston verkkosivuillaan (www.vastarinta.com) syksyllä 2018 (24.8.2018–20.10.2018) julkaisemista meemeistä. Kaikkiaan sivuilla julkais-

tiin yhdeksän viikon aikana 52 meemiä. Pieni osa (9/52) niistä oli kopioitu tai muokattu Ruotsin osastolta, mutta joukossa oli myös suoraan suomalaisen yhteiskuntaan viittaavia meemejä, jotka oli toteuttanut PVL:n Suomen osasto. Viestien avoin rasistisuus todennäköisesti niiden jakamisen kaupallisilla sosiaalisen median alustoilla, kuten Facebookissa, jossa Suomi Ensin ja Soldiers of Odin kävivät omaa meemisotaansa useita vuosia.

Aineiston julkaisuajankohtaan ajoittuu PVL:n Suomen osaston lakkautusvaatimuksen käsittely oikeudessa. Vuonna 2018 hovioikeuden vahvistaessa lakkautustuomion, osasto julkaisi ”Kielto-edition” -meemikokoelman (28.9.2018), jossa se kommentoi lakkauttamispäätöstä. Tämän jälkeen liike julkaisi vielä kolme meemikokoelmaa, joista viimeisen, 20.10.2018 julkaistun, se nimesi ”Africa Editioniksi”. Tämän jälkeen osasto lopetti meemien julkaisemisen verkkosivuillaan.

Fasismi ääriliikkeitä yhdistävänä ideologiana

Ääriliikkeiden toiminta Euroopassa ja Suomessa on viime vuosina noussut julkisen keskustelun ja akateemisen tutkimuksen kohteeksi näkyvämmiin kuin koskaan toisen maailmansodan jälkeen.

Tutkijat ovat pyrkineet selvittämään radikalisoitumisen dynamiikkaa, ja sitä, mikä saa uudet sukupolvet kiinnostumaan demokratian vastaisista ja äärimmäistä vihaa eri ihmisryhmiin kohdistavista ideologioista. Selitystä ääriliikkeiden nousulle etsitään usein nykyhetken tyytymättömyyttä tai pelkoa aiheuttavista ilmiöistä ja tapahtumista. Samalla kyse on myös kulttuurisesta ilmiöstä, joka kiinnittyy ääriliikkeiden historialliseen perinteeseen.

PVL:n toimintaa ja ideologiaa on tutkittu erityisesti sen Ruotsin osaston kohdalla. Tutkijat ovat määritelleet liikkeen olevan kansallissosialistinen (Bjørge & Ravndal 2020; Ravndal 2020) uusnatsiliike (Kotonen 2021), jonka historialliset ideologiset juuret ovat eurooppalaisessa fasismissa. Rotubiologisten ajatusten ja niiden varaan rakentuvan jyrkän maahanmuuttovastaisuuden perusteella liikettä on luonnehdittu myös rotunationalistiseksi (Sallamaa 2018, 5, 42–44). Tässä artikkelissa lähestymme PVL:n edustamaa ideologiaa yhtenä fasismin muotona, vaikka liikkeen ajatuksissa oli myös kansallissosialistisia piirteitä. Haasteena fasismiin ja kansallissosialismin määrittelylle on, että fasismi ei ole historiallisesti muodostanut yhtenäistä aatemaailmaa. Eri maissa ja aikoina fasismien ilmeneminen on saanut erilaisia muotoja ja painotuksia.

Fasismi ja kansallissosialismi ovat molemmat totalitaarisia ideologioita, joita toisinaan käytetään synonyymisinä käsitteinä. Historiallisesti fasismiin on katsottu kuuluvan ihanne yksilön alistumisesta valtion oikeudelliseen ja taloudelliseen hallintaan sekä valtion ja kansan yhdistyminen yhdeksi kokonaisuudeksi. Myös kansallismielisyys, vahvan johtajan ihannoiminen ja väkivallan hyväksyminen liikkeen tavoitteiden saavuttamiseksi luonnehtivat fasismia. (Payne 1995, 4.) Historiantutkijat Nicola Karcher ja Markus Lundström (2022) ovat määritelleet pohjoismaisen fasismin edustavan usein vallankumouksellista kansallismielisyyttä.

Kansallissosialismi, jota kutsutaan myös natsismiksi, voidaan määritellä fasismistiseksi liikkeeksi, joka jakaa fasismin ihanteen voimakkaasta valtiosta ja johtajasta. Kansallismielisyyttä ja kansallisvaltion merkitystä enemmän kansallissosialismi korostaa kuitenkin rotuun perustuvan ylikansallisen yhteisön rakentamista. Esimerkiksi pohjoismaissa kansallissosialistiset liikkeet ovat tavoitelleet nykyiset valtionrajat ylittävän pohjoismaisen tai skandinaavisen etnisen valtion perustamista (Bjørge & Ravndal 2020). PVL onkin valtionrajat ylittävässä mittakaavassa melko poikkeuksellinen eurooppalainen ääriliike. Ravndalin mukaan se on Natsi-Saksan

kansallissosialistisen perinteen jatka- ja, jonka edustama ideologia tavoittelee kokonaisvaltaisen poliittisen uskonnon asemaa. (Ravndal 2020.)

Äärimmäiseen kansallismielisyyteen sisältyy yleensä ajatus kulttuurisesti ja/tai rodullisesti yhdenmukaisesta kansasta. Tavoite kansalaisten yhdenmukaisuudesta motivoi rasistista ja muukalaisvihamielistä ajattelua, jossa ihanteeksi määritellyistä ihmistyyppistä poikkeavat nähdään vähempiarvoisina (Mudde 2019). Siinä missä maahanmuuton ja ei-kristittyjen (erityisesti muslimien) ja ihonväriältään muiden kuin vaaleaihoisten väheksyminen on yhteistä useille eurooppalaisille ääriliikkeille, PVL:n ideologiassa korostuu näiden ennakkoluulon kohteiden lisäksi antisemitismi eli juutalaisvastaisuus. PVL:n antisemitistinen ideologia väittää juutalaisten muodostavan ylikansallisen eliitin, joka käyttää esimerkiksi maahanmuuttoa ja liberalismia hyväkseen läntisten yhteiskuntien heikentämiseksi ja hallitsemiseksi (esim. Marttinen 2020).

Toisaalta PVL ei ole aina johdonmukaisesti noudattanut kansallissosialismin periaatteita. Liikkeen on katsottu tasapainoilleen rajat ylittävän pohjoismaisuuden ja perinteisemmän kansallisvaltion rajojen sisälle sijoittuvan kansallismielisyyden välillä (Sallamaa & Malkki, 2022; Sallamaa 2018, 45). PVL:n

Suomen osastolla oli yhteyksiä esimerkiksi maahanmuutto- ja islamvastaiseen Soldier of Odin -järjestykseen, joka jakoi PVL:n ajatuksen kansallissosialistisesta rotusodasta, mutta tavoitteli toimintansa laajentamista myös Pohjoismaiden ulkopuolelle (Kotonen 2019). Vaikka PVL on periaatteessa demokratiavastainen, ainakin Ruotsissa sen edustajia on ollut ehdolla kunnallis- ja valtiopäivävaaleissa (Bjørge & Ravndal 2020).

Fasismin visuaalinen estetiikka

Internetissä tapahtuva viestintä on vaahtunut ääriliikkeitä, kuten muitakin toimijoita, mukauttamaan viestin muodon vastaamaan verkkoalustojen yleisön odotuksia ja tyyliä. Käytännössä etenkin sosiaalisessa mediassa tämä on tarkoittanut visuaalisuuden aseman vahvistumista suhteessa sanalliseen (Hakoköngäs & Sakki 2023). Kuvat saavat merkityksensä yhteiskunnallisissa ja kulttuurisissa viitekehyksessä (Rose 2016). Fasismissa mainitut osa-alueet on historiallisesti valjastettu palvelemaan totalitaarista ideologiaa. Sen visuaaliseen estetiikkaan ovat 1900-luvun alkupuolella sisältyneet esimerkiksi arkkitehtuuri, kuvataide, julisteet, urheilutapahtumat, sotilaskulkeet, uniformut ja liput sekä kristinuskosta, antiikin Kreikasta ja Roomasta ja perinteisestä saksalaisesta kulttuuris-

ta ammentavat symbolit. (Mosse 1999; Spotts 2003.) Kulttuurihistorian tutkija Frederic Spotts (2003) mukaan menneisyydessä estetiikka ja taiteellinen kunnianhimo olivat olennainen osa itse ideologiaa. Fasistisesta estetiikasta tuli esimerkiksi kansallissosialistisessa Saksassa ja fasistisessa Italiassa tarkkaan harkittua visuaalista retoriikkaa, joka pyrki palvelemaan tehokkaasti liikkeen tavoitteita. Taiteen ja muun visuaalisen kulttuurin tarkoitus ei ollut kuvata elämää sellaisena kuin se oli, vaan sellaisena kuin se tuli nähdä ideologian mukaisesti. Fasistit tiedostivat, että kokonaisvaltaisen vaikutuksen saavuttamiseksi valtaa ja ideologiaa tuli esittää verbaalisen lisäksi ja sen rinnalla visuaalisesti (Mosse 1999). Visuaalisuuden kyky tehdä abstrakti agenda konkreettiseksi, kuvien vetoaminen tunteisiin, ja symboleiden sekä joukkoesiintymisten vaikutus ryhmän yhteenkuuluvuuden kokemusta vahvistavina välineinä tunnettiin jo 1900-luvun ensimmäisellä puoliskolla (Askanius & Keller 2021; Young 2010).

Eurooppalaiselle keskiluokalle klasinen antiikki oli toiminut kauneuden ihanteena 1800-luvun uusklassismista lähtien. Se muodosti hedelmällisen lähtökohdan myös fasismien retorille pyrkimyksille, joiden tarkoituksena oli lisätä ideologian houkuttelevuutta ja käsitystä sen kannattajista yhteisen hy-

vän edistäjinä (Askanius & Keller 2021; Mosse 1999.) Kauneuteen yhdistetyt hyvyyden, totuuden ja pyhyyden merkitykset muodostivat fasistisen visuaalisen retoriikan peruslähtökohdan. Kauniiksi mielletty visuaalinen muotokieli synnytti assosiaation liikkeen hyvistä tavoitteista ja pyrki hämärtämään sen tarkoituksien julmuuden (Mosse 1999; Young 2010).

1800-luvulla oli yleistynyt käsitys, jonka mukaan ihmisen ulkoinen olemus kertoo hänen sisäisistä ominaisuuksistaan ja moraalistaan. Fasismien kuvastossa saksalaiset (erityisesti miehet) kuvattiin vaaleaihoisina ja -hiuksisina antiikin veistosten kaltaisina ihannekansalaisina, ja juutalaiset heidän vastakohintaan rujoina ja tummina epäinhimillistettyinä karikatyyreinä. (Ranta 2016; 2017; Young 2010.) Stereotyyppinen kuvasto pyrki vakuuttamaan katsojan arjalaisen fyysisestä ja henkisestä ylemmydestä ja juutalaisten fyysisestä ja moraalista turmeltuneisuudesta (Mosse 1999; Ranta 2017).

Stereotyyppisiä kuvia käytettiin kollektiivisten identiteettien rakentamisen välineinä (Ranta 2016) ja juutalaisia toiseuttavana propagandana (Mosse 1999). Kun juutalaisista rakennettiin (mieli-)kuvaan vaarallisina, Saksaa uhkaavina ”toisina”, yhdistyi kristillisen sanaston (esimerkiksi vapahtaja, armo, usko, kuo-

lemattomuus) ja ikonografian (erityisesti risti) hyödyntäminen sekä sotilaiden uhratumisen korostaminen ja monumentaaliarkkitehtuuri, fasismista muodostui kansalaisuskonto (Young 2010). Kristinuskosta poiketen kansalaisuskonnon keskiössä oli valtio, kansa ja maanpäällinen elämä (Mosse 1999).

Fasistiseen estetiikkaan kuului rodullisen puhtauden, väkivallan ja ihmiskehon idealisointi (esim. Swan 2016). Kansallissosialistisessa Saksassa estetiikkaan kytkeytyi Hitlerin esittäminen messiaanisena vapahtajana, joka pelastaa Saksan ja arjalaisen rodun juutalaisten rappiolliselta vaikutukselta. Historian tutkija Saul Friedländer (1997) on nimittänyt tätä kuvastoa ”vapahtavaksi antisemitismiksi”. Vaikka fasismi ei ollut kristillinen ideologia, se hyödynsi viittauksia kristilliseen kuvastoon ja sanastoon, ja pyrki siten korostamaan eurooppalaisten kansojen yhteistä kristillistä perintöä (erotuksena juutalaisista) ja rakentamaan ihmisten mielissä yhteyttä kristinuskon ja fasismien välille (DeCock 2018; McSwiney ym. 2021). Väite fasistisesta johtajasta ulkoisen voiman ja rappion uhkaaman kansan pelastajana kiteyttää fasismien ydinkertomuksen muodostavan palingeneettisen myytin (Griffin 1991; Martikainen & Sakki 2021). Fasismien tutkimuksessa usein käytetyllä termillä viitataan havaintoon

siitä, että erilaisia fasismien muotoja yhdistää viime kädessä tavoite kansalliseksi ”uudelleensyntymisestä” eli *palingenesista*.

Internetmeemit ääriliikkeiden käytössä

2000-luvulla internet on tarjonnut ääriliikkeille mahdollisuuden tavoittaa uusia yleisöjä ja levittää agendaansa melko esteettömästi (Huntington 2016). Samalla uusi ja nopeasti muuttuva viestintäympäristö on pakottanut liikkeet omaksumaan uudenlaisia tapoja etenkin nuorten yleisöjen puhuttelemiseksi (Forchtner & Kølvråa 2017). Internetmeemit muodostavat yhden erottuvan viestinnän työkalun, jota ääriliikkeet ovat viime vuosina hyödyntäneet. Meemien helppo tuottaminen, niiden jaettavuuden mahdollistama laajojen yleisöjen tavoittaminen, ja sosiaalisen median alustojen rajallinen sisällön kontrollointi ovat tehneet niistä monien ryhmien kannalta houkuttelevia viestinnän välineitä (Davis, Glantz & Novak 2016; Hatakka 2020). Ääriliikkeet eri puolilla maailmaa ovat hyödyntäneet meemejä rasismien ja vihapuheen levittämisessä (Yoon 2016).

Internetmeemillä viitataan yleensä kuvaa ja tekstiä yhdistäviin digitaalisiin sisältöihin, joita käyttäjät rakentavat, muokkaavat ja jakavat erityisesti sosiaa-

lisen median alustoilla (Davis, Glantz & Novak 2016; Jenkins 2014). Erilaisia vitsejä, karikatyyreja ja iskulauseita on kautta historian levitetty sekä viattoman huumorin että tavoitteellisen ideologisen vaikuttamisen tarkoituksessa. Meemit ammentavatkin esimerkiksi pila- ja häväistyspiirrosten perinteestä, ja ne voivat suoraan hyödyntää esimerkiksi muualla, myös internetin ulkopuolella, julkaistuja pilapiirroksia.

Verkon tarjoama mahdollisuus viestin välittömään jakamiseen ja siihen reagoimiseen tekee meemeistä sosiaalipsykologisesti kiinnostavan tutkimuskohteen. Jakamisen ansiosta meemeistä tulee viestinnän tutkija Limor Shifmanin (2013, 364) sanoin ”sosiaalinen ilmiö”. Jakamisen lisäksi meemejä luonnehtii niiden sisällön monikerroksinen intertekstuaalisuus, eli viittaaminen sekä ilmiöihin meemien ulkopuolella että meemikulttuuriin itseensä (Shifman 2014). Sen sijaan, että meemejä jaettaisiin samankaltaisina kontekstista toiseen, niille on ominaista muokattavuus. Kerran rakennettu meemi toimii pohjana uusille käyttötarkoituksille, viittaa aikaisempiin versioihinsa ja vahvistaa uusien meemien tunnistettavuutta. Yhteiseen viestinnän tyyliin ja meemikulttuuriin kytkeytyminen luovat katsojalle tuttuuden tunteen, joka voi lisätä retoriikan tehoa (esim. Huntington 2016).

Askanius ja Keller (2021) ovat todenneet meemien toimivan historiallisen kansallissosialistisen propagandan tavoin keinona välittää visuaalisesti huomiota herättävää ja helposti käsiteltävää sisältöä suurille yleisöille. Meemit voivat myös olla keino puhutella sekä omia kannattajia että houkutellessa liikkeeseen uusia jäseniä. Esimerkiksi PVL:n Ruotsin osaston meemeistä on erotettu kaksi retorista ulottuvuutta. Viittaukset populaarikulttuurin kuvastoon tekivät niistä viihdyttäviä ja kiinnostavia laajalle yleisölle. Osa meemeistä oli puolestaan luonteeltaan ”esoteerisia” eli ne hyödynsivät symboleita ja viittauksia, joiden merkitys aukesi vain liikkeen ideologiaa tunteville sisäpiirin jäsenille. (Askanius & Keller 2021.)

Suomalaisten ääriliikkeiden Suomi Ensin ja Soldiers of Odin käyttämiä meemejä koskevassa tutkimuksessa on havaittu, että ryhmät pyrkivät meemien kautta luomaan edellä mainitun palingeneettisen myytin mukaista kuvaa sisäryhmän (suomalaiset, pohjoismaalaiset) sankarillisesta menneisyydestä ja liikkeiden tavoittelemasta kansallisesta uudelleen syntymisestä. Ironisen huumorin keinoin meemit pyrkivät herättämään vihaa ja inhoa maahanmuuttajia, ryhmien vastustajia ja vallassa olevia poliittisia johtajia kohtaan. (Hakoköngäs, Halmesvaara & Sakki 2020.) Sa-

mankaltaisia sisältöjä, muotoja ja tavoitteita on tunnistettu myös muiden pohjoismaisten ääriliikkeiden käyttämistä meemeistä (Merrill 2020). Toisaalta huumorin käyttö osana retoriikkaa on haastanut liikkeiden historiallisia esteettisiä ihanteita. Vaikka fasistiset liikkeet ovat myös menneisyydessä hyödynäneet ironiaa ja pilkkaa esimerkiksi pilakuvien muodossa, fasismin suhde huumoriin on ollut ristiriitainen (Gundle 2015).

Meemien visuaalisen retoriikan analysointi

Retorinen analyysi tarkastelee vaikuttamisen keinoja ja tavoitteita, ja sen avulla on mahdollista ymmärtää paremmin paitsi ääriliikkeiden toimintaa, myös sitä, mikä saa ihmiset kiinnostumaan liikkeiden sanomasta. Koska visuaalisuuden merkitys on meemeissä yleensä keskeinen, sovelsimme tässä tutkimuksessa menetelmänä visuaalista retorista analyysiä. Sen avulla pystyimme tarkastelemaan samalla kertaa meemien sisältöä ja muotoa ja tulkitsemaan niiden funktioita eli tavoitteita (Bell 2012). Tulkinnessa huomioimme kuvan elinkaaren ja historiallisen kontekstin (ks. *intertekstuaalisuus* jäljempänä), jotka viime kädessä auttoivat sisällön kulloisenkin merkityksen tulkitsemisessä.

Käytännössä hyödynsimme retoriikan analyysissä meemien sisällönanalyysejä, kompositionaalista analyysiä ja sosiosemoottista analyysiä. Sisältöjen luokitteluun perustuvan sisällönanalyysin (Rose 2016) avulla tarkastelimme aluksi sisältöjä (esim. ihmisiä, esineitä ja ympäristöjä), joista PVL:n jakamat meemit koostuvat. Kompositionaalinen analyysi tutkii visuaalisia ilmaisekeinoja eli muotoa (esim. väri, valo ja varjo, etäisyys, kuvakulma, kehys), joilla meemin sisältöjä (esim. ihmisiä, esineitä) kuvataan (Rose 2016). Sosiosemoottisen analyysin (Kress & van Leeuwen 2006) avulla tulkitsimme meemin visuaalisten valintojen kautta rakennettuja funktioita eli retoriikan tavoitteita.

Meemit ovat luonteeltaan intertekstuaalisia, eli ne ammentavat erilaisista lähteistä ja viittaavat sekä meemikulttuuriin että sen ulkopuolelle. Askanius ja Keller (2021) ovat korostaneet, että intertekstuaalisuus on tärkeä huomioida meemien ideologista viestiä tutkittaessa. Osa analysoimiemme meemien viittauksista perustui laajasti tunnettuihin populaarikulttuurin tuotteisiin (esimerkiksi Tintti-sarjakuva) tai aikaisempiin toisissa yhteyksissä jaettuuihin meemeihin. Osa aineiston meemeistä taas on tehty PVL:n toimesta ja sisälsi liikkeen jäsenten jakamaa tietoa, jonka merkitykset avautuvat ulkopuolisille vain osittain.

Meemien elinkaaren ja historiallisen kontekstin ymmärtämisen apuna käytimme meemikulttuurin tallentamiseen erikoistuneen knowyourmemes-verkkosivuston arkistoa sekä käänteistä kuvahakua (*reversed image search*) Google, Bing, TinEye ja Yandex -hakukoneissa. Käänteinen kuvahaku etsii visuaalisesti saman kaltaisia sisältöä internetistä ja auttaa selvittämään meemien digitaalisia juuria. Meemiarkiston ja käänteisen kuvahaun avulla pystyimme jäljittämään meemien rakentumista sekä havainnollistamaan niiden luonnetta toisiinsa viittaavina ja eri lähteistä ammentavina visuaalisen retoriikan välineinä.

Meemien sisällöt, muodot ja tavoitteet

PVL:n Suomen osaston julkaisemat meemit olivat sisällöltään vaihtelevia: osa koostui lähes yksinomaan kuvista, toisissa visuaaliseen materiaaliin liitetyn tekstin määrä oli runsaampi. Visuaalisen retoriikan analyysin vaiheiden mukaisesti (Bell 2012) aloitimme tutkimuskysymykseen vastaamisen tarkastelemalla meemien sisältöä aineistolähtöisesti. Sisällönanalyysin avulla pyrimme aluksi tunnistamaan meemien ilmissällön eli sen, mistä niiden visuaalisen retoriikka koostuu. Tunnistimme viisi aihepiiriä, jotka toistuivat aineistossa:

Juutalaiset (12 meemiä), *Afrikka/-laiset* (10), *PVL:n oma toiminta* (9), *PVL:n vastustajat* (9), *Yhdysvallat* (4) ja *Maahanmuuttajat Euroopassa* (4). Neljä meemiä luokiteltiin sisällöltään epäselviksi ja ne jätettiin jatkotarkastelun ulkopuolelle.

Tunnistetut sisällöt olivat pääosin selkeästi toisistaan erottuvia eli yksittäinen meemi käsitteli yleensä vain yhtä aihetta. PVL teemoitteli myös itse julkaisujaan esimerkiksi ”Africa-” ja ”Kielto-editioniin”. Eniten päällekkäisyyttä sisällönanalyysissä tunnistettujen aiheiden välillä oli juutalaisia ja Yhdysvaltoja kuvaavissa meemeissä. Yhdysvaltoja pilkkaaviin meemeihin sisältyi viittauksia antisemitistiseen teoriaan juutalaisten hallitsevasta asemasta maan politiikassa ja mediassa. Yhdistettynä juutalaisia ja Yhdysvaltoja koskevat sisällöt nostavatkin juutalaisvastaisuuden PVL:n meemien useimmin toistuvaksi sisällöksi. Antisemitismi, muukalaisviha ja valkoisen ylivalan kannattaminen ovat aiheita, jotka kuvaavat myös PVL:n Ruotsin osaston jakamia meemejä. Ruotsalaisissa meemeissä myös naisvihalla, homofobialla ja populaarikulttuurin kuvastolla oli keskeinen rooli, mutta Suomessa nämä sisällöt eivät erottuneet itsenäisinä aihepiireinä. (Askanius & Keller 2021.)

Visuaalisen retoriikan analyysin seuraavien vaiheiden, muodon ja tavoit-

teiden analyysin kohteeksi valitsimme harkinnanvaraisesti 1–2 meemiä sisällöistä *Juutalaiset, Afrikka/-laiset, PVL:n oma toiminta, PVL:n vastustajat* sekä *Maahanmuuttajat Euroopassa*. *Yhdysvallat*-sisältö (4 meemiä) jätettiin tarkastelun ulkopuolelle edellä mainitun päällekkäisyyden takia. Seuraavaksi kuvaamme tiiviisti esimerkkimeemien retorisen analyysin niiden muodon ja tavoitteiden osalta. Analyysiesimerkkien jälkeen vastaamme kootusti tutkimuskysymykseen: millaiset sisällöt, muodot ja tavoitteet kuvaavat PVL:n Suomen osaston levittämiä meemejä? Lopuksi pohdimme, mitä meemit kertovat fasistisen estetiikan jatkuvuudesta ja muutoksista.

Antisemitistinen huumori

Kuva 1 esittää perinteistä juutalaisvas-taista natsipropagandaa meemin muodossa. Kuvan sisältö muodostuu kahdesta selvästi tunnistettavasta visuaalisesta elementistä: ruohikolla makaavasta kissasta ja kissan vieressä olevasta kielto-kylistä. Käänteinen kuvahaku paljastaa, että meemi perustuu erilaisilla huumorisivustoilla kiertäneeseen kuvaan, jossa kissa makaa ruohikolla ”kielletty koirilta” -kyllin takana. Näissä aiemmissa meemiversioissa kuva on tyyppisesti varustettu ”like a boss” -tyyppisillä

teksteillä, jotka viittaavat itsevarmuuteen tai humoristiseen oman aseman korostamiseen.

PVL:n meemissä koiran kuva on korvattu karikatyyrimäisellä juutalaisen kuvalla. Kuva on peräisin tunnetusta antisemitistisestä meemistä (*happy merchant*), jonka alkuperä on tietävästi varhaisemmassa amerikkalaisessa pilapiirroksessa (<https://knowyourmeme.com/memes/happy-merchant>). Kyseinen kuva on niin yleinen osa verkon antisemitististä vihapuhetta, että jo se itsessään muodostaa meemin (Qu ym. 2022). Fasismien visuaalisen estetiikan näkökulmasta PVL:n jakamassa meemissä hyödynnetään stereotypisointia – juutalaiset esitetään samankaltaisena karikatyyrinä kuin 1900-luvun alun kansallissosialistisessa retoriikassa (esim. Mosse 1999; Ranta 2017).

Meemin kissa-aihetta voi tulkita fasismiin liittyvän eläin- ja luonnonsuojelun, niin sanotun ekofasismien kannalta,

Kuva 1. Viikon meemit #3 (7.9.2019)

jota osa Euroopan äärioikeiston edustajista ja myös PVL on ilmaissut kannattavansa (Hughes, Jones & Amarasingam 2022; Szenes 2021). Vaikka ekofasismin perinteet yhdistyvät historialliseen kansallissosialismiin (Forchtner & Kølvrå 2017), PVL:n meemi saattaa kuitenkin yksinkertaisesti heijastaa laajempaa meemikulttuuria, jossa kissakuvat edustavat meemien yleisölle tuttua ja helposti lähestyttävää sisältöä (White 2020), ja joka kyseisessä meemissä yhdistetään juutalaisia koskevan kieltokyltin kautta liikkeen ideologiaan.

Antisemitistisen kuvastoon yhdistettynä loikoileva kissa ammentaa uusfasistisille meemeille tyyppillisestä leikkisyydestä ja huumorista (Askanius 2022; Askanius & Keller 2021). Meemissä ei kuitenkaan ole jäljellä sen aikaisempien versioiden itseironista ”like a boss” -henkeä, vaan kissa- ja kieltokyltiasetelmaa hyödynnetään antisemitistisen ideologian välittämiseen. Retorisesti meemi pyrkii juutalaisten epäinhimillis-tämiseen esittämällä heidät kotieläimiä, kuten kissoja, alempiarvoisina.

Afrikka/-laiset vihan kohteena

Kuva 2 koostuu kahdesta rinnakkaisesta kuvasta, jotka yhteisen otsikon mukaan esittävät Durbanin satamakaupunkia Etelä-Afrikassa eri vuosina. Kahden ku-

van symmetrisyys ja identtiset elementit (valokuva, vuosiluku ja lippu) rakentavat asetelman, joka kutsuu vertaamaan tapahtumia ennen (vasemmalla) ja jälkeen (oikealla).

Käänteinen kuvanhaku paljastaa, että vasemmanpuoleinen kuva on Gilles Marcil -nimisen valokuvaajan otos vuodelta 1975 Durbanista ja oikeanpuoleinen Rogan Wardin Reutersille ottama kuva Durbanin uudenvuodenaaton juhlinnasta 2011. Vasemmanpuoleinen lippu on Etelä-Afrikan tasavallan tunnus (1928–1994) ja oikeanpuoleinen on vuodesta 1994 toiminut Etelä-Afrikan tunnuksena. Liput tässä kontekstissa ovat selvä viittaus aikaan ennen ja jälkeen maassa harjoitetun apartheidin eli rotuerottelun (lippujen merkityksestä ks. Bornman 2014). Kuivissa annettuihin vuosilukuihin ei analyysin perus-

teella liity erityistä symbolista merkitystä. Vasemmanpuoleinen ”noin 1980” on tulkittavissa tekijän arvioksi valokuvan päivämäärästä, kun taas oikeanpuoleinen ”noin 2015” mahdollisesti ilmaisee vuotta, jolloin meemikuva on luotu.

Fasismien estetiikan ja visuaalisen retoriikan kannalta kuvien välinen kontrasti rakentaa niille ja koko meemille merkityksen. Vasemmanpuoleisessa kuvassa vallitsee järjestys ja harmonia. Värimaailma luo kirkkaan ja valoisan vaikutelman. Taivaalle on jätetty tilaa ja rantaviiva leikkaa kuvan kauniisti kahteen osioon, katse kiinnittyy edessä olevaan valkoihaiseen naiseen ja lapseen. Oikeanpuoleinen kuva on värimaailmaltaan tumma ja sen tapahtumat vaikuttavat kaoottisilta ja vaikeasti hallittavilta. Yksilöitä ei erotu, vaan kuvasta vyöryy

Kuva 2. Viikon meemit #9 Africa Edition (20.10.2018)

ulos uhkaava ”musta ihmismassa”. Tämänkaltainen ihmisten esittäminen yhtenäisinä massoina on tyypillinen uhkakuvien rakentamisessa käytetty visuaalisen retoriikan keino. Rinnastus ihanteellisen, järjestystä edustavan (”aurinkoisen”) menneen ja rappiollisen (”synkän”) nykytilan välillä ilmentää fasismille tyypillistä palingeneettistä nostalgista myyttiä (Griffin 1991; ks. myös Stanovsky 2017; Young 2010), jossa menneisyys esitetään kadotettuna kulta-aikana.

Vaikka Etelä-Afrikka ja apartheid-historia voivat pohjoismaiden kannalta tuntua etäisiltä, PVL:n retoriikalle ne tarjoavat laajasti tunnetun esimerkin maasta, jossa rotuerottelua on harjoitettu. Meemin valikoidut kuvat rakentavat liikkeen rasistisen ideologian mukaisen argumentin, jonka mukaan apartheidin päättymisen esitetään tuottaneen pelkkää kaaosta ja johtaneen lopulta valkoisten häviämiseen tai ”valkoisten kansanmurhaan” (*white genocide*) (Jackson 2015). Oikeanpuoleisessa kuvassa tummien hahmojen runsaslukuisuuden voi tässä yhteydessä tulkita viittaukseksi valkoisten kansanmurha -teorian väitteeseen ihonväritään tummempien käyttömyydestä hillitä omaa lisääntymistään (Moses 2019). Kuvaa on mahdollista tulkita myös ekofasistisena argumenttina, jonka mukaan muut kuin val-

koiset näyttäytyvät ”vieraslajeina”, jotka tuhoavat viihtyisän ja puhtaan ympäristön (Szenes 2021).

PVL:n toiminnan ihannointi

Kuvan 3 meemi koostuu kahdesta päällekkäin asetetusta kuvasta, joista ylemmässä on meemin julkaisuajankana (2018) Suomen pääministerinä toimineen Juha Sipilän kasvot ja alemmassa PVL:n Ruotsin osaston johtohahmoin kuu- luneen Simon Lindbergin kasvot. Kään- teinen kuvahaku osoittaa meemin aikaisempien versioiden esiintyneen lähinnä työelämää koskevissa julkaisuissa, joissa sitä on käytetty havainnollis- tamaan esimerkiksi johtamista sekä pomon ja johtajan eroa. PVL:n meemis- sä alaisiaan kurittavan ”pomon” kasvo-

Kuva 3. Viikon meemit #1 (24.8.2018)

jen tilalle on liitetty Suomen pääminis- terin kasvot ja niiden alle keskustapuo- lueen tunnus. Työhön osallistuvan ”joh- tajan” kasvojen tilalle on liitetty PVL:n edustajan kasvot ja alle PVL:n lippu. Alkuperäiseen työelämäaiheeseen mee- miin viitaten meemissä Sipilä esitetään demokraattisesti valittuna poliitikko- na muiden työvoimaa hyväksi käyttävänä ”pomona” ja Lindberg itsensä likoon laittavana ”johtajana”.

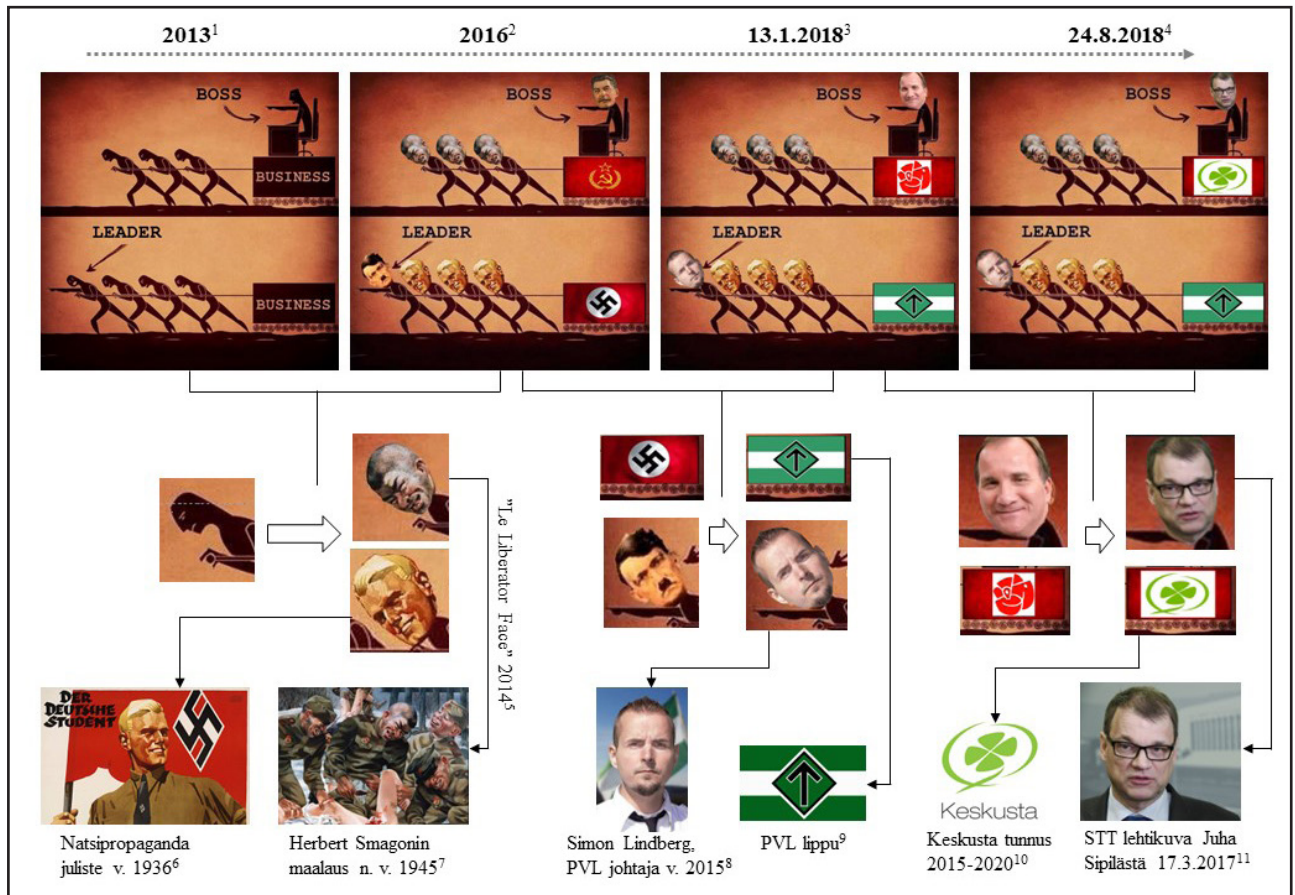
Meemin visuaalista muotoa tarkas- teltaessa huomio kiinnittyy historiallis- ten visuaalisten elementtien hyödyntä- miseen. Punaruskea värimaailma ja al- kuperäisen kuvan ornamenttimaisuus muistuttaa kreikkalaisia vaasimaalauk- sia (Kracauer 1995). Ylemmän ja alem- man kuvan visuaalinen muoto hyödyn- tää sanaleikin tapaista toistoa (*antana- clasis*), jossa kuvan rakenne pysyy sa- mana, mutta merkitykselliset symbolit vaihtuvat (Sipilä–Lindberg, keskustan- PVL:n tunnus). Kuvassa henkilöha- mojen, johtajan ja johdettavien/kansan keskinäiset suhteet ilmaisevat hierar- kiaa, joka oli ominaista fasismien visuaa- liselle estetiikalle 1900-luvun alkupuolella (Young 2010). Samanlaisten kasvo- jen käyttö kuvaamaan kansaa esittää sen yhtenäisenä joukkona ja korostaa johdet- tavien eroa verrattuna johtajaan. Yhteyt- tä fasismien estetiikkaan rakentaa myös alemman kuvassa esiintyvä vaaleaa ar-

jalaista ihannetyyppiä edustava mieshahmo (Mosse 1999; Ranta 2017).

Käänteisen kuvahaun avulla selvitimme, kuinka alkuperäisen työelämäiheisen meemin kuormaa vetävät hahmot on korvattu PVL:n versioissa kansallissosialistisella kuvastolla. Ylempäsä kuvassa kuormaa vetävien hahmojen

kasvot ovat peräisin venäläisten sotilaiden julmuutta kuvaavasta 1940-luvun saksalaisesta propagandajulisteesta. Meemikulttuurissa kasvot tunnetaan nimellä ”neuvostoliittolainen vapauttaja” (*The Soviet Liberator, Le Liberator Face*), ja niitä on käytetty venäläisiä pilkkaavissa meemeissä (<https://knowyourmeme.com/memes/the-soviet-liberator-le-liberator-face>). Alemmassa kuvassa kuormaa vetävien kasvot ovat puolestaan peräisin kansallissosialistista opiskelijaliittoa mainostavasta 1930-luvun propagandajulisteesta ja ne esittävät fasismin estetiikalle tyyppistä arjalaista ihannuorta.

com/memes/the-soviet-liberator-le-liberator-face). Alemmassa kuvassa kuormaa vetävien kasvot ovat puolestaan peräisin kansallissosialistista opiskelijaliittoa mainostavasta 1930-luvun propagandajulisteesta ja ne esittävät fasismin estetiikalle tyyppistä arjalaista ihannuorta.

Kuva 4. Viikon meemit #1:n (24.8.2018) intertekstuaalinen analyysi

Meemin retoriseksi tavoitteeksi voi tulkita demokraattisen järjestelmän ja poliittisten johtajien kritisoimisen. Halituspuolueen tunnuksen korvaaminen PVL:n symboleilla viittaa jälleen palin-geneettiseen myyttiin, jonka mukaan fasis-tien valtaan tulo muuttaisi yhteiskun-nan valtasuhteita ja tekisi kansan elä-mästä parempaa. Kuvien identtisestä vi-suaalisesta muodosta ja symboliikasta ammentava retorinen leikki rakentaa meemille humoristista kehystä, jonka päämääränä on PVL:n oman toiminnan ihannointi.

Samankaltaista PVL:n toiminnan ihannoitua ja suoraa viittausta historialliseen fasismiin estetiikkaan edustaa Kuva 5 joka on julkaistu osana saman aiheisten meemien kokoelmaa (”Kielto-edition”) syyskuussa 2018. Kuvan 5 esit-tämä meemi koostuu kolmesta yhdiste-tystä kuvasta ja se kommentoi oikeuden antamaa PVL:n toiminnan lakkautus-päätöstä. Ylempi, kuvapankista peräisin oleva karikatyyrimäinen kuva tuomarista julistaa liikkeen toiminnan kielletyk-si. Alemman kuvan vasemmassa laidassa naurava Hitler kyseenalaistaa tuomarin määräyksen retoriseksi tulkittavalla ky-symyksellä: ”Ai niin kuin edellisellä ker-ralla?”. Hitlerin kuvan tausta muodos-tuu PVL:n lippuja kantavasta joukosta (lippuvartio), joka käänteisen kuvahaun perusteella on TT-uutistoimiston kuva

Ruotsin PVL:n mielenosoituksesta vuo-delta 2016. Mielenosoituskuva rakentaa Hitlerin puhekuplan viestille tulkinnal-lisen kehyksen, joka antaa ymmärtää liikkeen toiminnan jatkuvan kielloista huolimatta. Visuaalisesti sekä Hitler fa-sistisen liikkeen symbolina että anonyy-mien PVL:n jäsenten joukko suuntautu-vat oikealle, kohti tulevaisuutta.

Visuaalisen estetiikan näkökulmas-ta meemi hyödyntää useita fasisiselle estetiikalle tyypillisiä välineitä. Hitlerin kuvalla itsellään on huomattavaa sym-bolista arvoa fasismiin estetiikassa (esim. Sontag 1974). Meemikulttuuris-sa Hitlerillä on kahtalainen rooli: toi-saalta hänen kuviaan käytetään äärim-mäisen pahan symbolina ja natsien/

Kuva 5. Viikon meemit #6 Kielto-edition (28.9.2018)

natsin kaltaisten naurunalaiseksi teke-misessä. Toisaalta, kuten tämän mee-min kohdalla, Hitleriä käytetään vas-takkaiseen tarkoitukseen ilman tuo-mitsevaa merkitystä osana äärioikeis-tolaista retoriikkaa (Rosenfeld 2014, 306–328; <https://knowyourmeme.com/memes/people/adolf-hitler>).

Meemin visuaalista estetiikkaa tar-kasteltaessa huomion kiinnittää yle-män kuvan karikatyyri ja puhekuplat, jotka viittaavat sarjakuvaan yhtenä po-pulaarikulttuurin muotona (Askanius & Keller 2021; DeCock 2018). Mielen-osoituskuvaan joukkovoima ja liehuvat li-put ovat puolestaan yhdistettävissä his-toriallisen fasismiin visuaaliseen spek-taakkeliin (esim. Stanovsky 2017; Young 2010; ks. kuvan 2 analyysi). Liput yh-dessä mielenosoittavan joukon yhden-mukaisen vaatetuksen kanssa korosta-vat aatteen ensisijaisuutta anonyymien ja korvattavissa olevien yksilöiden ylitse (Young 2010).

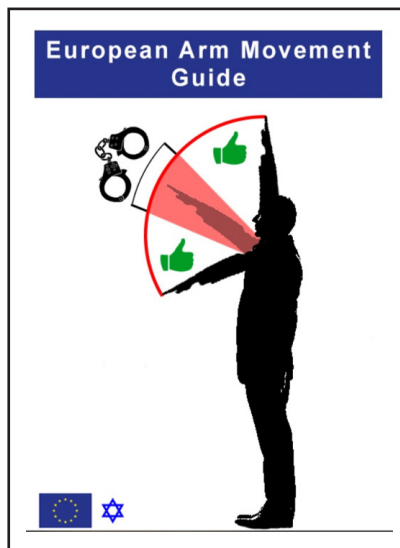
Meemin retorisena tavoitteena on ottaa kantaa PVL:n toiminnan lakkaut-tamiseen. Hitlerin esittämä kysymys kyseenalaistaa demokraattisen oikeus-järjestelmän vaikutusvallan, kun kielle-tytyn ryhmän kannattajat marssivat kuvan taustalla. Suomen historiallisessa kon-tekstissa meemin viittauksen mennei-syyteen (”edellisellä kerralla”) voi tul-kita viittaavan vuonna 1944 Moskovan

välirauhansopimuksessa esitettyyn vaatimukseen lakkauttaa fasistiset järjestöt maassa. Tämä intertekstuaalinen kytkös mahdollistaa PVL:n esittävän itsensä 1940-luvulla lakkautettujen järjestöjen seuraajana ja fasistisen perinteen ylläpitäjänä ja voi tarjota sen jäsenille kokemuksen sukupolvet ylittävästä jatkuvuudesta.

PVL:n vastustajien tekeminen naurunalaiseksi

Kuvan 6 meemi esittää ”eurooppalaista kädenliikeohjetta”. Meemin tekstuaaliset (”European”) ja visuaaliset vihjeet, kuten virallisissa ohjeissa tyyppillisesti käytetty typografia, värimaailma ja kuvan alalaidan EU-lippusymboli, luovat vaikutelman, että kyse olisi Euroopan unionin antamasta ohjeistuksesta. Käänteisen kuvahaun perusteella meemi ei vaikuta perustuvan mihinkään laajasti tunnettuun meemipohjaan, vaan se on mahdollisesti tehty PVL:n toimesta yhdistelemällä eri kuvapankeista löytyviä symbolikuvia. Tulkitsemme meemin retorisena tavoitteena olevan EU:n erilaisten ohjeiden ja opasteiden parodioimisen ja siten unionin ja sen asettamien vaatimusten kyseenalaistamisen (vrt. kuva 5).

Meemin infografiikka-pastissi hyödyntää estetiikkaa, jossa pyritään yksin-

Kuva 6. Viikon meemit #4 (15.9.2018)

kertaiseen, symmetriseen ja harmoniseen ilmaisuun. Meemissä siluettina kuvattu mies havainnollistaa, kuinka käden kohottaminen 45 asteen kulmaan on Euroopassa kiellettyä. Tätä visualisoidaan käsiraudat-symbolin ja punaisen värin avulla. Vastaavasti käden kohottaminen ylös tai osoittaminen alaviistoon esitetään sallittuna digitaaliselle viestinnälle tutun peukutus-symbolin ja vihreän värin keinoin. Kielletty käden asento viittaa natsitervehdykseen eli Hitler-tervehdykseen, joka esimerkiksi Saksassa on rangaistava teko.

Meemin tarkastelu julkaisukontekstissaan antaa olettaa, että se on luotu

vastineeksi Euroopan unionin vuonna 2018 antamalla lausunnolle, jossa jäsenmaita kehoitettiin kiristämään uusfasisti- ja uusnatsijärjestöjen vastaisia toimia. Suora kielto natsitervehdykselle ei esitetty, mutta lausunnossa kannustettiin tehokkaasti kieltämään natsismia ja fasismia ihannoivat järjestöt. Tässä yhteydessä myös PVL mainittiin esimerkkinä Skandinaviassa vaikuttavasta järjestöstä. (Euroopan Parlamentti 2018.)

Vaikka PVL ihanoi kansalliset rajat ylittävää fasistista yhteisöä, EU näyttäytyy sille liberaalina ja turmeltuneena järjestelmänä. Sen lisäksi, että meemi pilkkaa EU:ta ja EU:n byrokraattisia sääntöjä, kuvan alaosaan EU-lipun viereen asetettu sininen Daavidin tähti ilmentää antisemitististä ideologiaa: EU:n ja juutalaisuuden symbolien rinnastaminen rakentaa argumentin siitä, että kuvitteellisen kiellon takana ovat juutalaiset tai että Euroopan unioni on todellisuudessa juutalaisten hallinnassa.

Maahanmuuttajat Euroopassa vihan kohteina

Kuva 7 koostuu kahdesta rinnakkain asetetusta kuvasta, jotka otsikoiden mukaan esittävät ”suvaitsevaa ja monimuotoista” Ranskaa sekä ”rasistista” Puolaa. Kahden kuvan symmetrisyys ja identtiset elementit (ks. kuva 2) rakentavat ase-

Kuva 7. Viikon meemit #2 (31.8.2018)

telman, joka kutsuu vertaamaan mainittuja maita. Käänteisen kuvaan perusteella meemin teksti vaikuttaisi sijoittavan kuvat oikeaan paikkaan. Vasemmanpuoleinen kuva on Jacques Demarthonin (AFP) ottama uutiskuva vuodelta 2016 Pariisista. Kuva sijoittuu niin sanotun pakolaiskriisin aikaan ja esittää santarmien siirtolaisille tekemää väliaikaista leiriä. Kuvaa on käytetty kuvituskuvana useassa siirtolaisia käsittelevässä lehtiartikkelissa.

Oikeanpuoleisen kuvan lähde vaikuttaa olevan yksityishenkilön matkablogin julkaisu vuodelta 2016 ja se esittää Varsovan vanhakaupungin Linnanaukiota. Oikeistopopulistisen ja kansallismielisen Laki ja Oikeus -puolueen voitettua vuonna 2015 Puolan parlamenttivaalit maa rakensi itsestään kuvaa kansallismielisenä vastavoimana EU:n ”ylivallalle” (Csehi & Zgut 2021) (ks.

kuvan 6 analyysi). Laki ja Oikeus -puolueen vahva etnisyyteen perustuva kansallismielisyys, kielteinen suhtautuminen sukupuolivähemmistöihin ja puolueen jäsenten antisemitistiset kannanotot (Folvarčny & Lubomír 2020) ovat herättäneet sympatiaa myös PVL:n keskuudessa. Ranska ja erityisesti Ranskan presidentti Emmanuel Macron taas nähdään tiiviimmän ja liberaalin EU:n puolestapuhujana (Steible 2022), mikä puolestaan tarkoittaa kansallismielisessä diskurssissa EU:n ”mädätyksen”, kuten monikulttuurisuuden, voimistumista (Miller-Idriss 2019).

Ranskaan suuntautuu muun muassa maan siirtomaahistorian takia runsaasti afrikkalaisperäistä ja muslimitaustaista siirtolaisuutta (OECD 2019), mikä on innostanut äärioikeistolaisia salaliittoteoreetikoita puhumaan ”väestönvaihdosta” (Ekman 2022), jossa maan tai

maanosan alkuperäinen väestö syrjäytetään siirtolaisilla. Myös PVL on verkkosivuillaan julkaisemissaan artikkeleissa rakentanut kuvaa Ranskasta yhteiskuntana, joka on monikulttuurisuuden seurauksena hajoamispisteen partaalla ja osin jo muslimien hallitsema. Tätä taustaa vasten kuvaparin rinnastamisen retorinen tavoite vaikuttaa selkeältä: Vasemalla ”suvaitsevainen ja monimuotoinen” Ranska esitetään epäjärjestyksen vallassa olevana epäsiistinä pakolaisleirinä ja ”rasistinen” Puola harmonisena ja puhtaana kulttuurikaupunkina. Ensimmäisenä mainittu rakentaa mielikuvaa Ranskaa turmelevista pakolaisista, jotka fasistisen ideologian mukaan ovat ulkoisesti veltoja ja likaisia, mikä puolestaan tulkitaan osoitukseksi heidän henkisesti laiskuudestaan ja turmeltuneisuudestaan (ks. Mosse 1999; Ranta 2017). Kuvaparissa rasismi näyttäytyy järjestystä ylläpitävänä kansallisena hyveenä ja suvaitsevaisuus kaaosta luovana kansallisenä paheena.

Meemin kuvatekstien lainausmerkit kyseenalaistavat esitetyt fraasit siitä, onko Ranska todella suvaitseva ja monimuotoinen ja onko Puola rasistinen. Ne tarjoavat myös mahdollisuuden tulkita kuvat esitetyn rasistisen tai suvaitsevaisen politiikan väistämättömänä lopputulena, jossa jälkimmäinen näyttäytyy negatiivisena. Kyseenalaistavassa

merkityksessä retoriikka viitannee Ranskan kohdalla kansallismielisten syrjimiseen ja toisaalta ajatukseen monikulttuurisuudesta haitallisena voimana, jossa Euroopan omat kulttuurit häviävät ”sekoittuessaan” tulokkaiden kulttuuriperimään tai jäädessä sen varjoon. PVL:n kohdalla kyse on epäilemättä myös ”valkoisen rodun” säilymisestä (kuvassa näkyy lähinnä iholtaan tummia hahmoja).

Puolan kohdalla lainausmerkkien taas voi tulkita kieltävän harjoitetun politiikan rasistisuuden ja maan konservatiivisen politiikan haitallisuuden. Rasismien eksplisiittinen kieltäminen – oli toiminta rasistista tai ei – on ääriliikkeiden tavanomainen taktiikka vastata rasismisyytöksiin (van Dijk 1992). Tosin PVL:n tavoitteiden kannalta, liikkeen ollessa avoimen rasistinen toimija, ei ole väliä, vaikka katsoja tulkitsisikin Puolan toimivan rasistisesti. Toisin sanoen, PVL:n argumentti välittyy riippumatta siitä, miten katsoja ymmärtää kuviin liitetyn tekstin.

Fasistinen estetiikka meemeissä

Tässä artikkelissa olemme tarkastelleet fasismien estetiikkaa PVL:n Suomen osaston vuonna 2018 jakamissa internetmeemeissä visuaalisen retoriikan näkökulmasta. Kysyimme, millai-

set sisällöt, muodot ja tavoitteet kuvaavat PVL:n meemejä. Kysymykseen vastataksemme sovelsimme visuaalista retorista analyysiä, jonka avulla tunnistimme viisi toistuvaa sisältöä, jotka kertovat PVL:n ideologisista painotuksista. Antisemitismi ja väitteet juutalaisten valta-asemasta, maahanmuuttajiin ja afrikkalaistaustaisiin kohdistuva rasismi, PVL:n vastustajien kuten poliitikkojen ja oikeuslaitoksen pilkkaaminen sekä liikkeen toiminnan ihannointi muodostivat valtaosan meemien sisällöstä.

Sisällöt ovat pääasiassa samankaltaisia, joita on tunnistettu PVL:n Ruotsin osaston meemeistä (Askanius & Keller 2021). Tämä ei ole yllättävää, sillä liike jakaa kansalliset rajat ylittävän ideologian, mikä puolestaan noudattaa historiallisen fasismien ihanteita (esim. Mosse 1999; Payne 1995; Ranta 2016; Young 2010). Toisaalta suomalaiset meemit erosivat sisällöltään ruotsalaisista siinä, että Suomen osaston viestinnässä naiseen tai seksuaalivähemmistöihin kohdistuvaa vihaa ei suoranaisesti esiintynyt. Ruotsissa misogonia ja homofobia erottuivat itsenäisinä teemoina. Tälle erolle on vaikea löytää yksiselitteistä syytä. Ero voi johtua esimerkiksi yksinkertaisesti siitä, että PVL:n Suomen osaston ”meemisota” jäi lyhytaikaisemmaksi kuin naapurimaan osaston, ja suomalaiset ehtivät tuottaa internetiin huomattavasti vähemmän meemisisältöjä.

PVL:n Suomen osaston on katsottu tasapainoilleen kansallissosialismin ja perinteisemmän kansallismielisyyden välillä (Sallamaa & Malkki 2022). Verrattuna muihin samaan aikaan Suomessa toimineisiin ääriliikkeisiin PVL:n meemien välittämä ideologia edustaa kuitenkin selkeästi fasismien kansallissosialistista suuntausta (ks. Bjørge & Ravndal 2020). Soldiers of Odin ja Suomi Ensimmäisen -liikkeiden meemeistä puuttui lähes kokonaan PVL:n meemeissä vahvasti esiintynyt antisemitistinen sisältö. Mainittujen ääriryhmien meemeissä korostuivat puolestaan kansallinen historia ja mytologia, jota PVL:n meemeissä ei esiintynyt lainkaan (Hakoköngäs, Halmesvaara & Sakki 2020).

Sisältöjen analyysin jälkeen syvennyimme valittujen esimerkkikuvien kautta meemien muodon kompositiiviseen ja niiden tavoitteiden sosiosemioottiseen analyysiin (Rose 2016; Kress & van Leeuwen 2006). Kompositiivisuuden analyysi osoitti PVL:n hyödyntäneen meemikulttuurin visuaalisuutta esimerkiksi erilaisten rinnastusten, vastakkainasettelun, pastissin ja populaarikulttuurista ammentavan sarjakuvamaisen kuvakerronnan muodossa. Visuaalinen retoriikka rakentui kuvien ja niiden sommittelun varaan, ja teks-

tien tehtäväksi jäi lähinnä sijoittaa kuvat tiettyyn kontekstiin. Meemeille ominaisesti niiden muoto oli intertekstuaalisen lainaamisen tulosta. Osaa muualla julkaisuista meemeistä hyödynnettiin lähes sellaisenaan PVL:n tarkoituksiin, osaa oli muokattu ja osa mahdollisesti tehty PVL:n omasta toimesta. Intertekstuaalisesti meemit viittasivat paitsi meemikulttuuriin itseensä, kuten kissoihin (kuva 1), myös historialliseen kansallissosialistiseen propagandaan (kuva 3).

Meemien retoristen tavoitteiden kannalta yleiseen meemikuvastoon viittaamisen voi tulkita pyrkimykseksi muokata liikkeen omaa viestintää vastamaan internetin käyttäjien odotuksia ja siten saavuttaa laajempia uusia yleisöjä (Askanius & Keller 2021; Forchtner & Kølvråa 2017). PVL:n symboleiden ja fasismien historiallisen kuvaston – Askaniuksen ja Kellerin (2021) sanoin meemien esoteerisen sisällön – puolestaan voi tulkita rakentavan ryhmän sisäistä identiteettiä. Esoteerisella kirjoittajat viittaavat merkkeihin ja merkityksiin, jotka avautuvat sisäryhmälle, mutta jotka muulle yleisölle ovat vaikeaselkoisia tai käsittämättömiä. Paulamäen (2020) mukaan PVL:n verkkosivujen kohdeyleisö olikin kahtalainen. Toisaalta sivusto oli suunnattu liikkeen jäsenten väliseen viestintään, mutta osa sisällöistä palveli laajemmalle yleisölle kohdis-

tuvaan informaatiovaikuttamista. Se, miten eri yleisöt vastasivat PVL:n meemeihin, miten niitä levitettiin ja muokattiin, tarjoaa aiheen jatkotutkimukselle.

Meemien keskeisenä piirteenä pidetään lähtökohtaisesti niiden humoristisuutta (Shifman 2014), minkä myös niiden yleisön oletetaan tunnistavan ja juuri siksi kiinnostuvan meemien sisällöistä. Merkillä pantava yksityiskohta onkin, että PVL:n Suomen osaston meemit oli verkkosivuilla varustettu erityisellä selityksellä, jossa selitettiin aineiston epäformaalia luonnetta: ”Aloitamme täällä viikolla uuden tradition, jonka tarkoituksena on tuoda loppuviikkoon hieinan kevennyttä. Pyydämme herkkiä lukijoita ymmärtämään, että kyseessä on huumoria ja sarkasmia. Julkaistu humoristinen materiaali **ei edusta Pohjoismaisen Vastarintaliikkeen virallista linjaa.**” (Pohjoismainen Vastarintaliike 2018; lihavoitu alkuperäinen).

Aineistoon liitettyä varoitusta voi tulkita kahdella tavalla. Kyse voi olla yrityksestä kieltää sisällön rasistisuus ja piilottaa liikkeen toiminnan tavoitteet (van Dijk 1992). Osaston edustajat vastustivat liikkeen lakkauttamista oikeudessa vetoamalla sen toimivan sanan- ja yhdistymisvapauden rajoissa (Korkein oikeus 2020). PVL:n tapauksessa yritys ideologian piilottamiseen ei kuitenkaan tunnu todennäköiseltä, sillä liike

ei missään vaiheessa vakavasti pyrkinyt kieltämään tarkoituksiperiään ja esimerkiksi sen lakkauttamista kommentoiva ”Kielto-edition” korosti avoimesti kansallissosialistisen natsismin ihannointia ja oikeuslaitoksen väheksymistä.

Todennäköisempi selitys varoitukselle on, että meemien kaltaisen sisällön arveltiin olevan ristiriidassa historiallisen fasismien yleisyyttä ja arvokkuutta tavoittelevan estetiikan kanssa ja siksi herättävän vastustusta liikkeen kannattajissa. Huumorin ja fasismien estetiikan yhdistäminen on aikaisemminkin aiheuttanut ääriilikkeissä ristiriitoja (ks. Gundle 2015; Ravndal 2020). Vaikka PVL pyrki antamaan ulospäin kuvan yksimielisyydestä, esiintyi sen toiminnassa sekä Suomessa että Ruotsissa sisäisiä kiistoja. Suomessa nämä liittyivät osaston ensimmäisen johtajan Henrik Holapan (2016, 109–111) mukaan kansallismielisen fasismien kannattajien ja kansainvälisemmän kansallissosialismin kannattajien väliseen linjaerimielisyyteen (ks. myös Sallamaa 2018, 45.)

Vaikka 1900-luvun fasistinen kuvasto ja 2000-luvun fasistinen meemikuvasto poikkeavat tyyllillisesti toisistaan, ne toimivat lopulta samankaltaisin periaattein. Kun 1900-luvulla rasistinen, antisemitistinen ja muukalaisvihamielinen sanoma puettiin antiikista ammen-

tavaan ylevän estetiikan asuun, 2000-luvulla samaa sanomaa välitetään kotikutoiselta näyttävän ja humoristisen muodon avulla (DeCock 2018; Young 2010). Esimerkiksi kulttuurihistorian tutkija George Mossen (2019) mukaan molemmat viestinnässä käytetyt ”valepuvut” pyrkivät piilottamaan fasismin ytimessä olevan julmuuden ja puhuttelemaan laajoja yleisöjä muista yhteyksistä lainatun kuvaston avulla.

Menneisyyden ja nykypäivän fasisista estetiikkaa luonnehtii myös valikoiva historiatietoisuus (Thorleifsson 2021), joka ammentaa aikaisemmasta visuaalisesta kulttuurista. 1900-luvulla fasismin estetiikka hyödynsi kristinuskon, antiikin Kreikan ja Rooman sekä keskiajan juutalaisvastaista kuvastoa (Ranta 2016; 2017; Young, 2007). Meemit 2020-luvulla käyttävät edellä mainittujen lisäksi elementtejä 1900-luvun alun fasisisesta kuvastosta ja uudesta viihdekuvastosta (DeCock 2018; McSwiney ym. 2021; Thorleifsson 2021). Historiallisten kavalainojen voi tulkita ilmentävän paitsi fasisin ideologian jatkuvuutta, myös fasismille tyypillistä nostalgista suhtautumista menneisyyteen (DeCock 2018). Palingeneettinen myytti, ajatus yhteiskunnan rappeutumisesta monikulttuurisuuden ja demokraattisen järjestelmän seurauksena sekä uudelleensyntymisestä ääriliikkeen

ansioista oli taustalla myös useissa analysoiduissa meemeissä.

Fasistiset meemit yhdistävät perinteisen fasistisen ideologian tavoitteita uuteen, alati päivittyvään populaarikulttuurin kuvastoon viihdyttäen yleisöä, rakentaen kollektiivista identiteettiä ja levittäen fasistista propagandaa yhtenä cyberfasismin (Thorleifsson 2021) – tai fasistisen cyberestetiikan – muotona. Meemeissä kuvia usein muokataan ja liitetään toisiinsa viimeistelemättömästi, mikä lisää humoristista vaikutelmaa ja tekee ne helposti lähestyttäväksi (Davis, Glantz & Novak 2016; Jenkins 2014). Tuloksena on kulttuurintutkija Derek Stanovskyn (2017, s. 135) sanoin ”sarjakuva- ja tosi-tv-estetiikkaa”. Fasistisen estetiikan välineinä meemit eroavat tässä historiallisen fasismin ylevästä, klassisesta perinnöstä ammentavasta tyylistä ja viimeistellystä visuaalisesta ilmeestä.

Askaniuksen ja Kellerin (2021) mukaan meemien humoristista tyyliä voi ääriliikkeen käytössä pitää itsessään retorisena keinona, jolla väkivaltainen ja vihamielinen sisältö tehdään hyväksyttäväksi ja arkipäiväistetään (ks. myös DeCock 2018). Analysoitujen meemien kenties tärkein retorinen tavoite liittyykin niiden kykyyn estetisoida fasistinen ideologia viattomaksi ja houkuttelevaksi kietomalla se internetin vernakulaariin eli kansanomaiseen kuvastoon.

VIITTEET (KUVA 4)

1. Ks. esim. Kaye/Bassman international (13.9.2013). 5 Ways to Become an Extraordinary Leader (Blogi-kirjoitus). Haettu osoitteesta <https://kbicblog.com/construction-recruiter/blog/5-ways-to-become-an-extraordinary-leader/>
2. Ks. esim. #944862 (17.1.2016). Adolf hitler vs josef stalin (turkkilainen internet-kuvagalleria). Haettu osoitteesta <https://galeri.uludagsozluk.com/r/adolf-hitler-vs-josef-stalin-944862/>
3. NMR, ”Av Redaktionen” (13.1.2018). Veckans memer – Motståndsrörelsen Edition (Blogi-kirjoitus). Haettu osoitteesta <https://nordfront.se/veckans-memer-motstandsrörelsen-edition.smr>
4. PVL (24.8.2018). Viikon meemit #1 (Blogi-kirjoitus). Haettu osoitteesta <https://www.vastarinta.com/viikon-meemit-1/>
5. Know Your Meme (2.5.2021/16.12.2020). The Soviet Liberator / Le Liberator Face (Meemikulttuuria dokumentoiva verkkosivu). Haettu osoitteesta <https://knowyourmeme.com/memes/the-soviet-liberator-le-liberator-face>
6. Ks. esim. Wikimedia Commons (17.4.2023/31.5.2020). Der deutsche Student kämpft für Führer und Volk in der Mannschaft des NSD-Studentenbundes (Propagandajuliste). Haettu osoitteesta https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Der_Deutsche_Student.jpg
7. Metapedia (18.12.2022/26.3.2013). Besetzung der Stadt Rössel (Uusnatsien perustama, fasistien näkökantoja propagoiva verkkosivu). Haettu osoitteesta https://de.metapedia.org/wiki/Besetzung_der_Stadt_R%C3%B6ssel
8. Ks. esim. The Times of Israel (2.1.2018). Sweden convicts neo-Nazi leader of inciting hatred at rally. Haettu osoitteesta <https://www.timesofisrael.com/sweden-convicts-neo-nazi-leader-of-inciting-hatred-at-rally/>
9. Ks. esim. Wikimedia Commons (11.11.2022/24.11.2018). Flag of the Nordic Resistance Movement. Haettu osoitteesta https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Flag_of_the_Nordic_Resistance_Movement.svg
10. Ks. esim. Wikipedia (21.5.2018). Suomen Keskustan tunnus vuodesta 2015 lähtien.

Haettu osoitteesta https://fi.wikipedia.org/wiki/Tiedosto:Keskustatunnus_2015.svg

11. Ks. esim. Turun Sanomat (23.3.2017). Julkisenanan neuvosto arvostelee pääministerin Juha Sipilän toimintaa. Haettu osoitteesta <https://www.ts.fi/uutiset/3445551>

LÄHTEET

- Askanius, Tina (2022) Women in the Nordic Resistance Movement and their online media practices: between internalised misogyny and “embedded feminism”. *Feminist Media Studies* 22(7), 1763–1780.
- Askanius, Tina & Keller, Nadine (2021) Murder fantasies in memes: fascist aesthetics of death threats and the banalization of white supremacist violence. *Information, Communication & Society* 24(16), 2522–2539.
- Bell, Peter (2012) Content analysis of visual images. Teoksessa Jason Hughes (toim.) *SAGE visual methods: Interpretation and classification*. Los Angeles: Sage, 31–57.
- Bjørge, Tore, & Ravndal, Jacob Aasland (2020) Why the Nordic Resistance Movement restrains its use of violence. *Perspectives on Terrorism* 14(6), 37–48.
- Cseh, Robert & Zgut Edit (2021) “We won’t let Brussels dictate us”: Eurosceptic populism in Hungary and Poland. *European Politics and Society* 22(1), 53–68.
- Davis, Corey, Glantz, Mark & Novak, David (2016) “You Can’t Run Your SUV on Cute. Let’s Go!”: Internet Memes as Delegitimizing Discourse. *Environmental Communication* 10(1), 62–83.
- DeCock, Julia R. (2018) Memes and symbolic violence: #proudboys and the use of memes for propaganda and the construction of collective identity. *Learning, Media and Technology* 43(4), 485–504.
- Ekman, Mattias (2022) The great replacement: Strategic mainstreaming of far-right conspiracy claims. *Convergence* 28(4), 1127–1143.
- Euroopan Parlamentti (2018) Resolution of 25 October 2018 on the rise of neo-fascist violence in Europe. 2869(RSP).
- Folvarčny, Adam, & Lubomír, Kopeček (2020) “Which conservatism? The identity of the Polish Law and Justice party”. *Politics in Central Europe* 16(1), 159–188.
- Forchtner, Bernhard, & Kølvrå, Cristoffer (2017) Extreme right images of radical authenticity: Multimodal aesthetics of history, nature, and gender roles in social media. *European Journal of Cultural and Political Sociology* 4(3), 252–281
- Friedländer, Saul (1997) *The Years of Persecution. Nazi Germany & the Jews 1933–1939*. New York: HarperCollins.
- Griffin, Roger (1991) *The Nature of Fascism*. London: Routledge.
- Gundle, Stephen (2015) Laughter under fascism: Humour and ridicule in Italy, 1922–43. *History Workshop Journal* 79(1), 215–232.
- Hakoköngäs, Eemeli, Halmesvaara, Otto & Sakki, Inari (2020) Persuasion through bitter humour: Multimodal discourse analysis of rhetoric in internet memes of two far-right groups in Finland. *Social Media + Society*. <https://doi.org/10.1177%2F2056305120921575>
- Hakoköngäs, Eemeli & Sakki, Inari (2023) Multimodal nationalist rhetoric in Finland: From banal to extreme political persuasion. Teoksessa Weixiao Wei & James Schnell (toim.) *The Routledge Handbook of Descriptive Rhetorical Studies and World Languages*. Lontoo: Routledge, 234–248.
- Hatakka, Niko (2020) Expose, debunk, ridicule, resist! Networked civic monitoring of populist radical right online action in Finland. *Information, Communication & Society* 23(9), 1311–1326.
- Holappa, Henrik (2016) *Minä perustin uusnatsijärjestön. Suomen vastarintaliikkeen ex-johtajan muistelmät*. Into: Helsinki.
- Hughes, Brian, Jones, Dave, & Amarasingam, Amarnath (2022) Ecofascism: An examination of the far-right/ecology nexus in the online space. *Terrorism and Political Violence* 34(5), 997–1023
- Huntington, Heidi (2016) Pepper spray cop and the American dream: Using synecdoche and metaphor to unlock internet memes’ visual political rhetoric. *Communication Studies* 67(1), 77–93.
- Jackson, Paul (2015) “White genocide”: Postwar fascism and the ideological value of evoking existential conflicts. Teoksessa Cathie Carmichael & Richard C. Maguire (toim.) *The Routledge History of Genocide*. Lontoo: Routledge, 207–226.
- Jenkins, Eric (2014) The modes of visual rhetoric: Circulating memes as expressions. *Quarterly Journal of Speech* 100(4), 442–466
- Karcher, Nicola, & Lundström, Markus (2022) An Introduction. Teoksessa Nicola Karcher & Markus Lundström (toim.) *Nordic Fascism: Fragments of an Entangled History*. Lontoo: Routledge, 1–14.
- Korkein oikeus (2020) Korkeimman oikeuden ennakkopäätös yhdistyksen lakkauttamisesta. KKO:2020:68.
- Kotonen, Tommi (2019) The Soldiers of Odin Finland: From a local movement to an international franchise. Teoksessa Tore Bjørge & Miroslav Mareš (toim.) *Vigilantism Against Migrants and Minorities*. Lontoo: Routledge, 241–256.
- Kotonen, Tommi (2021) Proscribing the Nordic resistance movement in Finland: Analyzing the process and its outcome. *Journal for Deradicalization* 29, 177–204.
- Kracauer, Siegfried (1995) *The Mass Ornament. Weimar Essays*. Käänt. Thomas Y. Levin [*Ornament der Masse*, 1963.] Cambridge: Harvard University Press.
- Kress, Günther, & van Leeuwen, Theo (2006) *The Grammar of Visual Design*. Lontoo: Routledge.
- Martikainen, Jari & Sakki, Inari (2021) Myths, the Bible, and romanticism as ingredients of political narratives in the Finns party election video. *Discourse, Context & Media* 39, 100466.
- Marttinen, Arttu (2020) *Kansallissosialismi 2000-luvulla Pohjoismaisen Vastarintaliikkeen ideologia*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.
- McSwiney, Jordan, Vaughan, Michael, Heft, Annett & Hoffmann, Matthias (2021) Sharing the hate? Memes and transnationality in the far right’s digital visual culture. *Information, Communication & Society* 24(16), 2502–2521.
- Merrill, Samuel (2020) Sweden then vs. Sweden now: The memetic normalisation of far-right nostalgia. *First Monday* 25(6). <https://doi.org/10.5210/fm.v25i6.10552>
- Miller-Idriss, Cynthia (2019) The global dimensions of populist nationalism. *The International Spectator* 54(2), 17–34.
- Mosse, George L. (1999) Aesthetics and society: Some considerations. *Journal of Contemporary History* 31(2), 245–252.
- Mudde, Cas (2019) *The Far Right Today*. Newark: Polity Press.
- Nordfront (2017) Nordfront lanseras ”Veckans memer”. Nordfront 27.5.2017. <https://nordfront.se/nordfront-lanserar-veckans-meme> (Tarkistettu huhtikuussa 2023)
- OECD (2019) Migration Data Brief. <https://www.oecd.org/migration/mig/Migration-data-brief-5-EN.pdf> (Tarkistettu huhtikuussa 2023)
- Paulamäki, Jukka (2020) *Ei-valtiollisten toimijoiden strateginen kommunikaatio ja informaatio*

vaikuttaminen. Pro gradu -tutkielma. Maanpuolustuskorkeakoulu.

Payne, Stanley G. A. (1995) *History of Fascism, 1914–1945*. Madison: The University of Wisconsin Press.

Pohjoismainen Vastarintaliike (2018) Viikon meemit #1. 24.8.2018. <https://www.vastarinta.com/viikon-meemit-1/> (Tarkistettu huhtikuussa 2023)

Qu, Yiting, He, Xinlei, Pierson, Shannon, Backes, Michael, Zhang, Yang & Zannettou, Savvas (2022) *On the Evolution of (Hateful) Memes by Means of Multimodal Contrastive Learning*. The 44th IEEE Symposium on Security and Privacy. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2212.06573>

Ranta, Michael (2016) The (pictorial) construction of collective identities in the Third Reich. *Language and Semiotic Studies* 2(3), 107–124.

Ranta, Michael (2017) Master narratives and the pictorial construction of Otherness: Anti-Semitic images in the Third Reich and beyond. *Contemporary Aesthetics* 15(1), Article 25.

Ravndal, Jacob Aasland (2020) The emergence of transnational street militancy: A comparative case study of the Nordic Resistance Movement and generation identity. *Journal for Deradicalization* 25, 1–34.

Rose, Gillian (2016) *Visual Methodologies: An Introduction to Researching with Visual Materials*. Lontoo: Sage.

Rosenfeld, Gavriel D. (2014) *Hi Hitler!: How the Nazi Past is Being Normalized in Contemporary Culture*. Cambridge: Cambridge University Press.

Sallamaa, Daniel (2018) *Ulkoparlamentaarinen äärioikeistoliikehäntä ja maahanmuuttovastaisuus 2010-luvun Suomessa*. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Sallamaa, Daniel & Malkki, Leena (2022) Ethnocultural and racial ambiguities of national socialist state-building: Finland and the Nordic Resistance Movement. Teoksessa Nicola Karcher & Markus Lundström (toim) *Nordic Fascism: Fragments of an Entangled History*. Lontoo: Routledge, 188–211.

Shifman, Limor (2013) Memes in a digital world: Reconciling with a conceptual troublemaker. *Journal of Computer-mediated Communication* 18(3), 362–377.

Shifman, Limor (2014) *Memes in Digital Culture*. Cambridge: MIT Press.

Sontag, Susan (1974) Fascinating fascism. Teoksessa *Under the sign of Saturn*. New York: Farrar, Straus & Giroux, 73–108.

Spotts, Frederic (2003) *Hitler and the Power of Aesthetics*. Woodstock: Overlook Press.

Stanovsky, Derek (2017) Remix racism: The visual politics of the 'alt-right'. *Journal of Contemporary Rhetoric* 7(2/3), 130–138.

Steible, Bettina (2022) Emmanuel Macron: The return of France as a driving force for European integration? Teoksessa David Ramiro Troitiño, Ricardo Martín de la Guardia & Guillermo A. Pérez Sánchez (toim.) *The European Union and its Political Leaders: Understanding the Integration Process*. Cham: Springer International Publishing, 279–294.

Swan, Alessandra (2016) The iconic body: Musolini unclothed. *Modern Italy* 21(4), 361–381.

Szenes, Estzer (2021) Neo-Nazi environmentalism: The linguistic construction of ecofascism in a Nordic Resistance Movement manifesto. *Journal for Deradicalization* 27, 146–192.

Thorleifsson, Cathrine (2021) From cyberfascism to terrorism: On 4chan/pol/ culture and the transnational production of memetic violence. *Nations and Nationalism* 28(1), 286–301.

van Dijk, Teun A. (1992) Discourse and the denial of racism. *Discourse & Society* 3(1), 87–118.

White, Elyse J. (2020) *A Unified Theory of Cats on the Internet*. California: Stanford University Press.

Yoon, InJeong (2016) Why is it not just a joke? Analysis of Internet memes associated with racism and hidden ideology of colorblindness. *Journal of Cultural Research in Art Education* 33(1), 92–123

Young, James E. (2010) Nazi aesthetics in historical context. Teoksessa R. Clifton Spargo & Robert M. Ehrenreich (toim.) *After Representation? The Holocaust, Literature, and Culture*. New Brunswick: Rutgers University Press, 89–98.

VTT, FM **Eemeli Hakoköngäs** on sosiaalipsykologian yliopistonlehtori ja historian tutkija Helsingin yliopistossa.

VTM **Otto Halmesvaara** on sosiaalipsykologian väitöskirjatutkija Helsingin yliopistossa.

YTT, FT **Jari Martikainen** sosiaalipsykologian yliopistonlehtori ja taidehistorian tutkija Itä-Suomen yliopistossa.

VTT **Inari Sakki** on sosiaalipsykologian professori Helsingin yliopistossa.